

November 26-án a Szentszék sajtótermében bemutatták Ferenc pápa Evangelii gaudium kezdetű apostoli buzdítását. Az enciklika rövid ismertetése dr. Török Csaba, az Esztergomi Hittudományi Főiskola oktatójának a Magyar Kurirban megjelent munkája nyomán került összeállításra .

Evangelii Gaudium

Útmutatás püspökök, papok és diakonusok, megszentelt életű személyek és hívő laikusok számára, az Evangélium örömhíréről a mai világban

Tartalom – Evangelii Gaudium

I.	A dokumentum és címe	2
II.	A dokumentum nyelvezete	3
III.	Az evangélium öröme (nr. 1–19)	4
IV.	Az Egyház missziós átalakulása (nr. 19–49)	5
V.	A közösségi elköteleződés krízise (nr. 50–75).....	6
VI.	A lelkipásztori munkatársak kísértései (nr. 76–109)	7
VII.	Isten egész népe hirdeti az evangéliumot (nr. 111–134).....	8
VIII.	A homília, a prédikáció (nr. 135–175).....	9
IX.	Az evangelizáció társadalmi vetülete – a szegények (nr. 177–216).....	10
X.	Az evangelizáció társadalmi vetülete – a közjó és a béke (nr. 217–237)	11
XI.	Az evangelizáció társadalmi vetülete – a párbeszéd (nr. 238–258)	13
XII.	Lélekkel evangelizálni (nr. 259–288)	14
XIII.	A buzdítás záró imája	16

I. A dokumentum és címe

2013 Krisztus Király vasárnapján, a hit éve lezárásakor Ferenc pápa átadta első apostoli buzdításának példányait az öt világrészt képviselő öt püspöknek: ezzel szeretne volna kifejezésre juttatni, hogy üzenete, tanítása meg akarja szólítani az egész katolikus egyházat. A teljes szöveg két nappal később vált elérhetővé minden olvasó számára a Vatikán honlapján.

Mit is jelent az apostoli buzdítás (exhortáció)? A pápa számos „műfajban”, formában, tematikus rendben fordulhat a hívőkhöz (vagy akár a „jóakarátú emberekhez”, azaz az egész emberiséghez). A buzdítások általában egy témakörben íródnak, és céljuk nem pusztán a teológiai tanítás, hanem a címzettek megszólítása, adott esetben valamiféle „cselekvési terv” megfogalmazása. Az apostoli buzdítások igen sokszor valamelyik püspöki szinódus után látnak napvilágot: a világegyház ilyenkor egy bizonyos témát, kérdéskört jár körül, s a három hetes ülés anyagát a püspökök végül hátrahagyják Rómában. A pápa erre támaszkodva fogalmazza meg a „szinódus utáni apostoli buzdítását”.

Ferenc pápa első exhortációja a 2012-es, XVI. Benedek pápasága alatt tartott, új evangelizációról szóló püspöki szinódus nyomán keletkezett. Nem egyedi eset, hogy egy „téma” átnyúlik egyik pápaságból a másikba: ha emlékszünk, II. János Pál 2005-ben még előkészítette az Eucharisziáról szóló szinódust (Id.*Ecclesia de Eucharistia* kezdetű enciklika), ám a tanácskozással (s később a buzdítás kiadására) már XVI. Benedek pápasága alatt került sor. Ilyen szempontból a mostani dokumentum is egy nagy folytonosság része, s meg kell benne látnunk az organikus (és nem törésszerű) előrehaladás jeleit. Ezt egyébként Ferenc pápa hangsúlyozza is azzal, hogy rendszeresen idézi elődei meglátásait, tanítását.

A címválasztás segít abban, hogy megtaláljuk a tematikus kapcsolódási pontokat a Tanítóhivatal korábbi megnyilatkozásai között. Az *Evangelii gaudium* egyértelmű utalás a VI. Pál által kiadott *Evangelii nuntiandi* kezdetű (szintén szinódus utáni) apostoli buzdításra. 1974-ben került sor Rómában az evangelizáció kérdéseit elemző püspöki szinódusra, amely számos nehézséget, olykor egyenesen vitás kérdést is felvetett (elég-e az evangélium adaptálása, külsődleges „hozzáillesztése” a helyi körülményekhez, vagy sokkal mélyebbre kell hatolni ennél?). Az egy évvel később megjelent *Evangelii nuntiandi* Montini pápa teológiai műveltségét, szellemi finomságát, emberi érzékenységét dicséri, hiszen úgy tudott szólni az Egyház missziós, evangelizációs küldetéséről, hogy eközben mindig nyitott maradt egyrészt a helyi egyházak eltérő szempontjai, másrészt a kulturális szövegkörnyezet kihívásai iránt. Az, hogy most Ferenc pápa az ő tanításához kapcsolja a saját buzdítását, azt mutatja, hogy hasonlóan nehéz feladatra vállalkozik: az új evangelizáció kontextusában akarja – a VI. Páléhoz hasonló átfogó és nyitott látásmóddal – feltárni az Egyházzal és az Egyháznak szóló tanítást

Emellett – távolabbi forrásként – megnevezhető még a II. Vatikáni Zsinat záró dokumentuma, a *Gaudium et spes* is. Ugyan Ferenc pápa ezt csak kétszer idézi kifejezett módon, az alapkoncepció mégis ugyanaz: a kortárs világ, a kulturális és társadalmi *itt és most* tükrében megragadni az Egyház identitását és küldetését.

II. A dokumentum nyelvezete

Már a buzdítást bemutató sajtókonferencián is kiemelte Claudio Maria Celli érsek, a Tömegtájékoztató Pápai Tanácsának elnöke, hogy az *Evangelii gaudium* teljesen hétköznapi nyelven, szinte „társalgási stílusban” íródott. Kifejezésre akarta juttatni, hogy valódi párbeszédet kezdeményez az Egyház missziójáról az Egyházban, amelybe mindenki (nem csak a teológiai szaknyelvben jártas tudós közönség) bekapcsolódhat. Számos szó, kép, fordulat valószínűleg első ízben jelenik meg a Tanítóhivatal egy dokumentumában. „A nyájnak megvan a maga szimata, hogy rátaláljon az új utakra” (nr. 31) – írja például a pápa a hívek és püspökük viszonyának elemzésekor. Ez azt a célt szolgálja, hogy „fölösleges körök nélkül” (vö. nr. 48) lehessen elmondani az örök, mégis a mában aktualizálendő üzenetet.

A pápa éppen ezért kitágítja a források körét: a Szentírás és az egyházatyák, egyháztanítók mellett már nem csak a vatikáni vagy pápai iratokat idézi, hanem szívesen támaszkodik a helyi egyházak, a teológusok vagy éppenséggel a szépírók gondolataira. A források között felbukkan Kongó (nr. 230), India (nr. 250), az Egyesült Államok (nr. 220) vagy a Fülöp-szigetek (nr. 215) püspöki konferenciája – nem is beszélve a számos idézetről, amelyet a latin-amerikai egyház tanításából merít. De találkozzunk H. de Lubac (nr. 93) és Romano Guardini (nr. 224) neve mellett a talán kevésbé ismert V. M. Fernándezzel (nr. 263), akinek egy argentin folyóiratban megjelent cikkét idézi a pápa. G. Bernanos *Egy falusi plébános naplója* című művére is történik utalás, amikor így ír Ferenc az önközpontú fásultság elharapózásáról az Egyházban: „Kifejlődik a temetői lelkiállapot, amely apránként múzeumi múmiákká alakítja át a keresztényeket. Kiábrándulva a valóságból, Egyházból, önmagukból, folyamatosan kísérti őket a keserédes szomorúsághoz való hozzátapadás, amelyben nincs remény, s amely úgy veszi birtokba a szívet, mint »a démon elixírjei közül a legértékesebb«” (nr. 83). Egy sírbolt, amiben ücsörögnek és szomorkodnak a katolikus múmiák – mennyire találó kép ez egyházi valóságunk egyik árnyékoldalára! A stílus „ferencisége” és a források hatalmas merítése azt eredményezi, hogy ez a dokumentum élni kezd, szinte leszakad a tinta a papírról, és kizökkent minket a rutinszerű „vallásos szócséplés” semmit érő világából.

Ferenc pápa tisztában van vele, hogy szavai egyeseket megbotránkozthatnak. A gazdaság és a közjó viszonya kapcsán tett kemény meglátásai és útmutatásai végén így szólítja meg az olvasót: „Ha valaki úgy érzi, megsértették a szavaim, annak azt mondom, szeretettel és a legjobb szándékkal szólók hozzá, bármiféle személyes érdek vagy politikai ideológia távol áll tőlem. Szavaim nem egy ellenség vagy ellenfél szavai. Egyedül az érdekel, hogy úgy beszéljek, hogy akik egy individualista, közönyös és önző mentalitás rabszolgái, megszabadulhassanak ezektől a méltatlan kötelékektől, és egy emberibb, nemesebb, termékenyebb életstílusra és gondolkodásra jussanak el, mely méltóságba öltözteti útjukat a földön” (nr. 208). Lehet-e szebben kifejezni a prófétai küldetés lényegét, a szavak keménysége mögött megbúvó aggodást és szeretetet?

Talán kevesen veszik észre, de van még egy érdekessége a dokumentumnak: a pápa következetesen egyes szám első személyben, „én”-ként szólal meg, még a hagyományos záró formula is ehhez idomul („pápaságom”, és nem „pápaságunk” „első évében”). A fentebb említett nyelvi, stiláris szempontokkal együtt ez azt mutatja, hogy a pápa komolyan gondolja a változást, az Egyházon belüli párbeszédeket, testvéri hangnemet, a privilegizáltság (akár pusztán nyelvi) formáinak a tudatos elvetését. Minden szempontot egybevetve azt kell

mondanunk, hogy ez a dokumentum már pusztán a szókincse, stiláris sajátosságai okán valódi kommunikációs fordulatot jelent a katolikus egyházban, amelynek előbb-utóbb ki kell hatnia a helyi, alacsonyabb szintű egyházi kommunikációs gyakorlatra is.

Ezért igazi kihívás a magyar fordítás elkészítése. Akárki ülteti is át anyanyelvünkre a szöveget, vele szemben alapvető elvárás lesz, hogy az „utca nyelvén” szólaltassa meg a pápa gondolatait, vagyis adja vissza azt a nyelvi formába zárt „ős-üzenetet”, ami bizonyos értelemben az egyik leglényegesebb eleme a buzdításnak. Ha a vibráló, mindenki számára érthető, eleven, lüktető, olykor akár még a szleng-szerű kifejezéseket is alkalmazó pápai tanítás a magyarítás közben átalakul száraz, hivatali dokumentummá, akkor nem egyszerűen hűtlenné válunk Ferenc tanításához, de elveszítünk egy csodálatos esélyt a megszólításra és a valódi párbeszédre.

III. Az evangélium öröme (nr. 1–19)

Az Evangelii gaudium első tizennyolc pontja egyfajta általános bevezetést, célmeghatározást képez. Kifejezésre juttatja, hogy a keresztény lét alaphelyzete a Jézus Krisztussal való személyes találkozás, amely öröme gyújtja a szívet, eltölti az egész életet (nr. 1). Érthető, hogy ez az alapállás csakis a hívő ember számára jelenthet valódi tapasztalatot, ezért a pápa hangsúlyozza: a keresztényekhez szól, „hogy meghívjam őket az evangelizáció egy új útszakaszára, amelyet ez a szeretet jellemez, s kijelöljem az Egyház haladása számára az utakat az elkövetkezendő évekre” (uo.).

Aki azt várja, hogy ezután egy részletes cselekvési terv, vagy valamiféle strukturális átalakítási program kerül kifejtésre, csalódni fog. A pápa számára nem az jelenti a nagy feladatot, hogy „konzerv-megoldásokat” szállítson a helyi egyházak számára, sokkal inkább az, hogy felszítssa a tüzet, a lelkesedést bennük, hogy útnak indítsa őket. Épp ezért kiindulópontja a folyton megújuló és önmagát közlő, továbbadó hitbeli öröm központiségének a kiemelése. Mint írja, „vannak keresztények, akiknek látszólag nagybőjti stílusuk van, Húsvét nélkül” (nr. 6). Ferenc pápa tisztában van vele, hogy nem lehet minden élethelyzetben felhőtlenül örülni, vannak nehéz pillanatok is. Ám ha szünet nélkül ezekre hivatkozunk, hogy kimagyarázzuk, miért nincs bennünk öröm, rossz úton járunk. „A kísértés gyakran mentegetőzés vagy kifogás formájában jelentkezik, mintha számtalan feltételnek kellene teljesülnie ahhoz, hogy az öröm lehetséges legyen” (nr. 7). De aki valóban találkozott az élő Istennel, annak még milyen plusz forrásra, feltételre van szüksége ahhoz, hogy elkezdjen örülni? Mit adhat a mindennapi élet, az emberi valóság, amit ne tudna megadni maga Isten?

Az öröm megélésének egyik formája pedig maga az evangelizáció – hiszen a jó közölni akarja magát, az Istennel való találkozás öröme csak még tovább gyarapodik bennünk, ha azt kitágítjuk mások felé. Ez az öröm-közlő evangéliumhirdetés mindig eleven valóság, „a keresztény felvetés nem öregszi meg”, az eleven Krisztus „széttöri azokat az unalmas sémákat, amelyekbe be akarjuk börtönözni őt”. Jézus hirdetése ezért „új utakon”, „kreatív módszertannal, más kifejezési formákkal, beszédesebb jelekkel, a kortárs világ számára megújított jelentésű szavakkal” történik meg, mert csakis így tükrözi „az evangélium frissességét”. „Valójában minden hiteles evangelizáló cselekedet mindig »új«” (nr. 11). Vagyis: az új evangelizáció nem újdonság, csupán annak tudatosítása, hogy az evangélium

hirdetésének hitelessége elválaszthatatlan annak új mivoltától, vagyis attól, hogy a kortárs embert a maga adottságainak, kulturális és társadalmi környezetének megfelelő módon szólítsa meg. Világos, hogy ezen a téren természetesen nehézséget jelent azoknak az elérése, akik „keresztény hagyományú” országokban élnek, de tudatosan és kitartóan „visszautasítják Jézus Krisztust”. A latin-amerikai püspököket idézve Ferenc pápa kijelenti, hogy csak akkor tudunk közel jutni hozzájuk, hogyha eljutunk „az egyszerű megőrző, konzerváló lelkipásztorkodástól a határozottan missziós lelkipásztorkodásig” (n. 15).

A bevezető fejezet egy alázatos és bölcs megfontolással zárul: Róma püspöke számot vet buzdításának korlátaival (nr. 16–17). Ennek egyrészt az az oka, hogy az evangelizáció napjainkban szinte végtelen számú kérdést támaszt. Másrészt azonban megjelenik egy tudatos önkorlátozás is a pápa részéről: „Nem helyes, ha a pápa kiváltja a helyi püspöki karokat az ő területükön fellépő problémák megítélésében. Ebben az értelemben felhívom a figyelmet annak szükségességére, hogy előrelépünk egy üdvös »decentralizáció« útján” (nr. 16). A „decentralizáció” olyan kifejezés, amellyel még többször fogunk találkozni a dokumentumban.

IV. Az Egyház missziós átalakulása (nr. 19–49)

Az Evangelii Gaudium első fejezete megfogalmazza az egész buzdítás központi gondolatát: az Egyháznak át kell alakulnia, missziós jellegűvé kell válnia. Itt feltárul előttünk Jorge Mario Bergoglio lelkipásztori programja, amelyet Argentínában már oly sokszor kifejtett papjai és hívei előtt: az Egyháznak „ki kell lépnie”. Mit is jelent ez a gyakorlatban? „...mindannyian meghívást kaptunk arra, hogy elfogadjuk [az Úr] hívását: lépünk ki kényelmességünkéből, és legyen bátorságunk eljutni az összes perifériára, ahol szükség van az Evangélium fényére” (nr. 20). Lehet, hogy eközben az „utca sara összepiszkol minket” (nr. 45). Ugyanakkor, ha nem vállaljuk fel ennek veszélyét, abba belebetegszünk. „Menjünk ki, menjünk ki, hogy mindenkinek felkínáljuk Jézus Krisztus életét. Az egész Egyház számára elismétlem itt azt, amit sokszor elmondtam a Buenos Aires-i papoknak és híveknek: jobban szeretek egy, az utcára lépéstől balesetet szenvedett, sebesült és bepiszkolódott Egyházat, mint egy a bezártsága és az önnön bizonyosságaiba való kapaszkodása miatt megbetegedett Egyházat” (nr. 49).

Ez a látásmód szükségszerű hatással van a keresztény–katolikus létezés minden vetületére. Nem hihetjük, hogy itt elsősorban a struktúrák valamiféle „missziós kulcsban” megvalósuló átszabása lenne az elsődleges feladat. Vannak ugyan szerkezetek és szervezetek, amelyek megkönnyítik a missziót, de „megújult élet és hiteles evangéliumi szellem nélkül, »az Egyház saját hivatásához való hűsége« nélkül az összes új struktúra igen hamar megromlik” (nr. 26). Ezért a lényeg a lelkiület megújításában áll, amit a pápa a következő szavakkal ír le: „kezdeményezni, bevonódni, kísérni, gyümölcsöt hozni és ünnepelni” (nr. 24). Egy mozgásban lévő, a történéseket nem szomorkodva elviselő, azokhoz így-úgy alkalmazkodó, hanem lendületes és virágzó Egyház képe áll eléink. A pápa megteremt egy neologizmust is a spanyolban: primerear – „elsőködni”, vagyis magunkhoz ragadni a kezdeményezést, örömmel venni a változást, mert abban felfedezhetjük az új, a kreatív és spontán cselekvés lehetőségeit.

Hatalmas kihívás ez a lelkipásztorkodás számára, amely túl gyakran „szimpla adminisztráció” (nr. 25). Itt érhető tetten a „reform” igazi kiterjedése és távlata: meg kell változtatni „a szokásokat, a stílusokat, az időbeosztást, a nyelvezetet és minden egyházi struktúrát”, hogy így „a mai világ evangelizálásának alkalmas csatornái legyenek” (nr. 27). A plébánián fel kell fedezni annak értékét, hogy ott testközelben lehet lenni a valósághoz (nr. 28), a helyi egyházaknak pedig tudatosítaniuk kell magukban, milyen rendkívüli fontosságuk van a misszióban, hisz ők „az evangelizáció alanyai”, hiszen bennük „jelenik meg konkrét módon az egyetlen Egyház” (nr. 30)

Mindez kihat a pápaság intézményére is. Ferenc utal II. János Pál felhívására (Ut unum sint, nr. 95), amelyben segítséget kért ahhoz, hogy a primátus gyakorlásában az új helyzetekre nyitott formákat találjon. „Keveset haladtunk előre ezen a téren” (nr. 32) – írja Ferenc, majd hozzáteszi: „A pápaságnak s az egyetemes Egyház központi szervezeteinek is meg kell hallaniuk a lelkipásztori megtérésre szóló felhívást”. Ennek központi eleme az, hogy a püspöki konferenciák „konkrét jogkörök alanyai legyenek, beleértve ebbe egy bizonyos tanításbeli valódi tekintélyt”. Ez azért fontos, mert „a túlzó centralizáció ahelyett, hogy segítene, csak megnehezíti az Egyház életét és missziós dinamikáját” (uo.)

V. A közösségi elköteleződés krízise (nr. 50–75)

„Nem a pápa feladata, hogy részletes és teljes elemzést nyújtson a kortárs valóságról” – olvassuk Ferenc pápa *Evangelii gaudium* kezdetű apostoli buzdításában (nr. 51). Mindazonáltal elengedhetetlen – épp a szüntelenül új evangelizációs dinamika okán –, hogy Róma püspöke reflektáljon a dolgok jelen állására, s ezáltal segítsen megtalálni a helyes utakat krisztusi küldetésünk beteljesítésére.

Ennek során először a nehézségekkel szembesülünk. Ezek közül az elsőt igen drámai módon nevezi nevén a pápa: „Ahogyan a »Ne ölj!« parancs világos határt jelöl ki az emberi élet értékének biztosítására, úgy ma ki kell jelentenünk: »Nemet mondunk a kizárásról és az egyenlőtlenségen alapuló gazdaságra!«” (nr. 53). Napjainkra az ember is fogyasztási cikké vált, s a „jóléti társadalmak” polgárai elvesztették az együttérzés képességét. Mindenki önmagával van elfoglalva, s fel sem merül benne, hogy felelős lenne a másikért. „A jóléti társadalom elkábít minket, s nyugtalanok leszünk, ha a piac olyasmit kínál fel, amit még nem vásároltunk meg, miközben a lehetőségek hiánya miatt derékba tört életek csak olyanok számunkra, mint valami látványosság, ami egyáltalán nem zavar minket” (nr. 54).

E jelenségek mögött a pénz újfajta bálványimádása áll (nr. 55–56), amelynek vészes kórtünete a tény, miszerint kevesek bevételei hatványozottan nőttek az elmúlt években, míg „a többség egyre távolabb kerül a boldog kisebbség jólététől” (nr. 56). Végül a pénz már nem szolgálja az embert, hanem kormányozza őt. Elkerülhetetlen a pénzügyi reform, aminek kapcsán Ferenc kemény hangot üt meg a politikusokkal szemben, de rögtön hozzá is teszi: „A pápa mindenkit szeret, a gazdagokat és a szegényeket is, de Krisztus nevében az a kötelessége, hogy emlékeztessen: a gazdagoknak segíteniük, tisztelniük és támogatniuk kell a szegényeket” (nr. 58). A kulcsszó mindebben: a szolidaritás. Ez megköveteli azt is, hogy nemet mondjunk az erőszakot eredményező egyenlőtlenségekre – erre egyre kevésbé képesek a fejlett országok, ideológiákat találva ki arra, miért érdemlik meg a szegények a sorsukat.

„Egyesek egyszerűen örömtelien meglepődnek azzal, hogy a szegényeket s a szegény országokat teszik meg rossz sorsuk felelőséül (méltánytalanul általánosítva), s úgy vélik, egy olyan »oktatás« jelenti a megoldást, amely megnyugtatja a szegényeket, s háziasított és békés lényekké alakítja át őket” (nr. 60).

Ugyancsak nagy kihívást jelent a kortárs kultúra, amelyben „az első helyet a külsődleges, a közvetlen, a látható, a gyors, a felszínes, az esetleges foglalja el” (nr. 62). Ezért „Elodázhatatlan kötelességünk a kultúrák evangelizálása az Evangélium inkulturációjáért” (nr. 69). Emellett fontos, hogy szeretetteljesek és befogadók legyenek a közösségeink, a lelkipásztori gondoskodásunk kiterjedjen a legszegényebbekre is, s megvalósítsunk egyfajta „misztikus ragaszkodást a hithez” a vallási pluralizmus szöveggörnyezetében (nr. 70).

A buzdításnak ezt a részét egy érdekes meglátással zárja a pápa: elemzi a városi kultúrák kihívásait (nr. 71–75). Napjainkra a nagyváros olykor egyenesen negatív szóvá vált, miközben a Bibliában pozitív a jelentése: ez a közösség, a találkozás, a biztonság helye – még utunk végén is egy nagyváros: a mennyei Jeruzsálem vár ránk. Ezért meg kell szeretnünk a várost, meg kell találnunk benne az istenkapcsolat új módjait. „Ha a maga mélységeivel együtt megéljük azt, ami emberi, s a tanúságtétel kovászaként lépünk be a kihívások szívébe bármely kultúrában, bármely városban, akkor az jobbra teszi a keresztényt és megtermékenyíti a várost” (nr. 74).

VI. A lelkipásztori munkatársak kísértései (nr. 76–109)

Az evangelizáció elé nem csak a külvilág s annak számos torzulása állít nagy kihívást, de az Egyházon belüli viszonyok: a nagy krisztusi misszióban munkálkodók magatartásformái is. Épp ezért Ferenc pápa, amikor megköszöni sokak elkötelezett munkáját (nr. 76), utána rögtön utal a fennálló nehézségekre, a „kísértésekre”, amelyeknek forrása nem egyszer a kortárs globális kultúra, amely hat a hívő emberre is, s gyakorta „teljességgel megbetegít minket” (nr. 77). Ezt már csak azért sem feledhetjük el, mert – bár imádkoznak – az evangelizáció számos munkatársában megjelenik a korunkra jellemző individualizmus, az identitás krízise s a lelkesedés lelohadása, emellett kialakul bennünk egyfajta kisebbségi komplexus is (relativizáljuk keresztény öntudatunkat), illetve egy olyan gyakorlati hozzáállás, amelyben – minden elvi hitbeli állásfoglalás ellenére – „Isten mintha nem is létezne” (nr. 78–80).

Egy második nagy problémakör az önző restség, kedvetlenség. Nem egyszer előfordul, hogy közösségek vagy személyek szűnni nem akarva állandóan szervezkednek, de közben nem érződik bennük, rajtuk az igazi lelkesültség. „Nem mindig az aktivitás hiánya jelenti a problémát, hanem sokkal inkább a rosszul megélt aktivitások, amelyekben nincs jelen a megfelelő motiváció, lelkeség, amely átjárná a cselekvést és kívánatosná tenné azt” (nr. 82). Így megszületik az egyházi pragmatizmus, a közösség élete pusztán hivatali cselekvés lesz – s a keresztényeket a temetők lelkiállapota borítja el, múmiákká téve őket (nr. 83). Ez a mentális állapot kart karba öltve jár a terméketlen pesszimizmussal, amelynek hangjai már a II. Vatikáni Zsinatot is ostromolták, s ma is erőteljesen jelen van a panaszgató, vádoló, tulajdonképpen pozitív cselekvéseket végbe nem vivő, de mások cselekvését szüntelenül kritizáló kereszténységben. Ám a pápa bölcsen int: „Aki bizalom nélkül indul neki, már előre elvesztette a csata felét, s elássa talentumait” (nr. 85).

Ahhoz, hogy kitörjünk ezekből az ördögi körökből, arra van szükség, hogy újfajta személyesség szülessen meg bennünk a Jézussal való találkozás révén. Ha őt befogadjuk életünkbe, képesek leszünk leküzdeni a bizalmatlanságot, az elszigetelődést. Ferenc pápa itt is utal a népi jámborság fontosságára (mint egyébként sok más helyen is a dokumentumban), szinte „rehabilitálja” ezt a „művelt, érett katolikusok” által néha lenézett vallásosságot. Róma püspöke azonban rámutat, hogy – bár ezekben is jelen vannak veszélyek és kísértések –, mégis csak azt az elevenséget, személyességet, Istennel és embertárssal harmonizáló energiát mutatják meg, amely a keresztény hit megtestesüléséből, népi kultúrába való belenövéséből támad (nr. 90).

Ezután már olyan pontok következnek, amelyek kifejezetten az Egyházon belüli viszonyaink hibáira mutatnak rá. Első helyen áll az elvilágiasodott lelkeség, amely olykor a „vallásosság és egyházszeretet” képébe bújik, ám valójában az ember dicsőségét és javát szolgálja. Megjelenik a gnószticizmus varázsa (az önközpontú hitismeret, az észet dicsérő érvelés istenítése), de egy újpelagianizmus is (az ember csakis a saját erejére épít). „A feltételezett doktrinális vagy egyházfegyelmi biztonság teret nyit a nárcisztikus és tekintélyelvű elitizmus előtt, ahol az evangelizáció helyett csak elemzik és kategorizálják a többi embert. Ahelyett, hogy megkönnyítenék a kegyelem munkálkodását, a kontrollra pazarolják el az energiákat” (nr. 94). Ez az a vallási létmód, amelyben már csak az ember áll a középpontban. Innentől kezdve nem csodálkozhatunk azon, hogy az Egyházon belül is megjelennek az egymás ellen vívott csaták és a veszélyes alá-fölérendeltségi szemlélet. Ennek kapcsán a pápa felhív a világi hívek, különösen a nők szerepének újragondolására (nr. 103–104), hiszen „egy nő, Mária, fontosabb a püspököknél”. Ugyancsak jelentős feladat a fiatalok aktivizálása az Egyházban, amelynek szép példáira is utal a pápa (nr. 106).

VII. Isten egész népe hirdeti az evangéliumot (nr. 111–134)

„Az evangelizálás az Egyház feladata. Azonban az evangelizálás alanya jóval több egy organikus intézménynél és hierarchiánál, hisz az sokkal inkább egy nép, amely úton van Isten felé” (nr. 111). Ezzel az alapvető, a II. Vatikáni Zsinatot visszhangozó meglátással kezdi Ferenc pápa az evangélium hirdetéséről szóló III. fejezetet az Evangelii Gaudium című apostoli buzdításában.

Az Egyháznak tudatosítania kell önmagában ezt a „nép-szerűségét”, hiszen így érti meg, hogy a mindenkit üdvözíteni akaró Isten közösségeként neki is minden emberhez, minden néphez szóló küldetése van. Hisz Jézus nem elitet akart magának! Ferenc pápa ezért is mondaná szívesen a még nem hívőknek: „Az Úr téged is hív, hogy része légy népének, s ezt nagy tisztelettel és szeretettel teszi!” (nr. 113). Hogy az Egyházban mindenkinek helye van, az megmutatkozik abban, ahogyan a Szentlélek minden kultúra minden emberét képes belefoglalni a krisztusi közösségbe. Ezért „a kulturális sokféleség nem sebzi meg az Egyház egységét” (nr. 117). Később a szöveg még kitér arra is, hogy emiatt nem csak a személyeket, de a kultúrákat is evangelizálni kell – emiatt fontos az Egyház jelenléte a tudomány, a közgondolkodás, az oktatás terén (nr. 132–134).

Minden kereszténynek meg kell értenie, hogy egy ilyen ezerarcú közösség tagja, s hogy osztozik is e közösség nagy hivatásában: „mindannyian misszionárius tanítványok vagyunk”

(nr. 119–121). Ennek a keresztség szentsége az alapja. „Minden megkeresztelt, akármilyen egyházi funkciója vagy hitismeretekben való jártassága legyen is, az evangelizáció aktív alanya. Helytelen lenne egy olyan elképzelésre gondolnunk, miszerint szakképesített munkások viszik előre az evangelizációt, miközben a nép többi tagja egyszerűen csak befogadja a cselekedeteiket” (nr. 120). Minden keresztény el kell hogy kötelezze magát a Krisztus melletti tanúságtételre.

Az evangelizáció terén külön fejezetet szentel a pápa a népi vallásosságnak (nr. 122–126), ebben ugyanis „meg lehet ragadni azt a módot, ahogyan a megkapott hit megtestesült egy kultúrában, és folyamatosan továbbadja magát” (nr. 123). Bár egyes katolikusok gyanakodva tekintenek a népi vallásosságra (s e tendencia felerősödött a II. Vatikáni Zsinat után), Ferenc pápa VI. Pál szavaival arra hív, hogy fedezzük fel újra ennek a jámborságnak az erejét: a népi vallásosság ugyanis „olyan Isten-szomjat nyilvánít ki, amelyet csakis az egyszerűek és szegények ismerhetnek” (uo.). Ferenc ezért is kéri, hogy „a jó Pásztor tekintetével” közelítsünk e jámborsághoz (nr. 125), amelynek kifejezési formái – mint fogalmaz – loci theologici, azaz teológiai források (nr. 126).

Az evangélium hiteles meghirdetésének további tényezője a személyesség, amelynek meg kell jelennie az Egyház missziós átalakulásában. A prédikáció első pillanata ugyanis „a személyes párbeszéd, amelyben a másik kifejezi és megosztja örömeit, reményeit, aggodalmait szeretteiért és számos dologért, ami megtölti szívét” (nr. 128) – mintha csak a *Gaudium et spes* kezdetű zsinati lelkipásztori konstitúció bevezetőjének szavait hallanánk, az evangelizációra alkalmazva. Ez a személyesség azonban csak akkor válik éltetővé és termékennyé, ha a Szentlélek karizmái válnak hatékonnyá benne, hiszen „a személyek és közösségek közötti különbözőségek olykor fárasztóak lehetnek, ám a Szentlélek, aki az eredete ennek a sokféleségnek, mindenből ki tud hozni valami jót, és át tudja azt alakítani evangelizációs dinamizmussá, amely a vonzás által cselekszik” (nr. 131). Ezért az emberi arcú egység, „az uniformizálás és az egyneműsítés bevezetése” (uo.) nem segít semmit az Egyház küldetésében – a Lélekre van itt szükség!

VIII. A homília, a prédikáció (nr. 135–175)

Az Evangelii Gaudium kezdetű apostoli buzdítás szerkezeti középpontjában a homília, az igehirdetés kiemelt formája áll. Ezek a pontok olyan mélyrehatóak, annyira alaposan járnak körül a prédikálás gyakorlatát (az előkészületektől kezdve a megvalósuláson át egészen az egyházi hatások elemzéséig), hogy ennek a szakasznak tananyagká kell válnia a szemináriumokban, egyfajta mini-kézikönyvvül kell szolgálnia a prédikálás mindennapos gyakorlatában élő papság számára.

A pápa legelőször a homília koordinátáit vázolja fel. Nem egyszerű „prédikálásról”, szent témáról szóló beszédéről van itt szó. A homília egyedi műfaj, minőségileg több mint egy átlagos értelemben vett igehirdetés vagy szentbeszéd. Az első alapvető meghatározója a liturgikus kontextus (nr. 137–138): ez determinálja tartalmát (vagy a szentírási szakaszok, vagy a liturgikus szövegek), de a szóhasználatát, „módszertanát” is. „A homília nem lehet egy szórakoztató látványosság, nem felel meg a médiaforrások logikájának, hanem át kell tüzesítenie, értelemmel kell megtöltenie a liturgikus ünneplést” (nr. 138). Épp a liturgia kerete

okán rövidnek kell lennie, nem hasonlíthat előadáshoz vagy hittanórához, nem keverhető össze a bibliaórával vagy a katekézissel. Ha önállóodik, terjedelmében, tartalmában vagy stílusában kiválik a liturgia egészének szövetéből, akkor elfelejtí az alapkövetelményt: az ünneplés „részei közötti harmóniát és annak ritmusát” (uo.). Emellett a prédikációban nem a dörgedelmes, vagy éppen okos, kioktató pap szólal meg, hanem az Egyház mint anya – aki éppen ezért (a pápa szójátékával élve) „anya-nyelvet” beszél a homíliában (nr. 139), egyfajta anyai kultúrát valósít meg. Csak így válhat a szentbeszéd olyan megszólalássá, amely valóban képes lángra gyújtani a szíveket. Emellett persze szükség van a homília inkulturációjára is, hogy így végül „az evangéliumi üzenet szintézisét, s ne különválasztott gondolatokat vagy értékeket” közvetítsünk (nr. 143).

A következő szakasz (nr. 145–159) alapvetően a prédikáló papságnak szól, s a felkészülés, az előkészítés szempontjait vizsgálja, melyek e helyen csak felsorolásszerűen említünk meg: a Szentlélek segítségül hívása, az igazság szolgálata (vagyis a szentírási szakaszok üzenetének figyelmes és alázatos feltárása), a Szó személyessé tétele (vagyis a prédikátor személyes egygéválása az Igével), a lelki olvasás/értelmezés (vagyis nem pusztán nyelvi-teológiai szövegelemzés), a nép meghallgatása (vagyis a készség arra, hogy a hívők valóságára reflektáljunk) és a pedagógiai eszközök alkalmazása (a képek, példák alkalmazása, a helyes nyelvezet, a pozitív tónus). Csak így tehetünk eleget VI. Pál intésének: „sokat várnak ettől a prédikációtól, s azért teremnek gyümölcsöt belőle, mert egyszerű, világos, közvetlen és megfelelő” (nr. 158).

Az evangelizáció kapcsán természetesen nem hallgathatunk a kérügmáról, vagyis az evangélium első, apostoli meghirdetésének a fontosságáról. Nem csak a homíliában, de a katekézisben, hitoktatásban is kérügmátikusnak kell lenni: azaz mindig az üzenetre, a lényegre kell összpontosítani, s azt egyszerű szavakkal, tanúságtevő magatartással kell átadni. Emellett a katekézis terén fontos még a misztagógikus, a misztériumokba (értsd: szentségekbe, szentségi életbe) bevezető szemlélet. Enélkül semmilyen hitoktatás nem ér semmit. Hisz a lényeg ez: „a nevelési tapasztalat szükségszerű lépcsőzetes előrehaladása, amelyben közreműködik az egész közösség, és a keresztény beavatás liturgikus jeleinek megújult értékelése” (nr. 166). Azaz: a jó homília és hitoktatás beleszó a közösség szentségi életébe, valóban eleven vesszővé tesz a szőlőtőn.

Ezért is fontos, hogy minden egyes személy vezetést, kísérést kapjon az útján, amely adott esetben egészen személyes kell, hogy legyen. Emellett tudatosítanunk kell önmagunkban, hogy nem csak a prédikálás és a hitoktatás, de az egész keresztény lét a Szentírás szüntelen olvasásából, tanulmányozásából táplálkozik – baráti, közvetlen, bensőséges viszonyt kell kialakítanunk a Bibliával, hisz enélkül nem lehetünk misszionáriusok (nr. 175).

IX. Az evangelizáció társadalmi vetülete – a szegények (nr. 177–216)

Az Evangelii gaudium kezdetű apostoli buzdítás IV. fejezete az evangelizáció társadalmi vetületeivel foglalkozik. Ez a legterjedelmesebb rész a szövegben, s ez is mutatja, hogy ezen a téren milyen fordulatra, megújulásra van szükség az Egyházban. Természetesen ennek az egész folyamatnak csakis az előzőek során említett kérügma lehet az alapja, hiszen a hitünk arra adott válasz, és az egész evangelizáció végcélja, Isten Országá is abban tárul fel előttünk.

Mivel pedig az Országnak ez az örömhíre nem csak megszólítja, de át is alakítja az embert minden kapcsolatával, viszonyával egyetemben, szükségszerűen társadalmi vetülettel is bír: „...senki sem kívánhatja tőlünk, hogy a vallást a személyek titkos belső világába utaljuk, a társadalmi és nemzeti életre való mindenféle kihatás nélkül, anélkül, hogy aggódnánk a civil társadalmi intézmények üdve felől, anélkül, hogy megnyilatkoznánk azon kérdések kapcsán, amelyek érdeklik az állampolgárokat” (nr. 183).

Ennek a „társadalmiságnak” elsődleges eleme a szegények melletti elköteleződés – egy olyan hívő alap-magatartásforma, amelynek tettekre váltásában Jorge Mario Bergoglio mindig is jeleskedett: mind jezsuitaként, mind Buenos Aires főpásztoraként a favellákban, a nyomortelepeken. Hogy korunk helyzetét leírja, a pápa bibliai képet használ fel: a zsidó nép Egyiptomban Istenhez kiáltott, s Isten meghallotta az ő kiszolgáltatott és kétségbeesett kiáltásukat (vö. Kiv 3,7–8.10). Aki hívő ember, az egyesül Istennel minden egyes emberi kiáltás meghallásában – „Az Egyház felismerte, hogy e kiáltás meghallásának szükségessége magának a kegyelemnek a megszabadító működéséből fakad, amelyet mindannyiunkban kifejt, ezért nem csak pára számára fenntartott küldetésről van szó” (nr. 188). Az egész Egyháznak, minden kereszténynek radikálisan szolidárisá kell válnia minden emberrel, minden emberi fájdalommal, szenvedéssel, nyomorral, sőt minden néppel is, amelynek a kiáltása sok ezer szájból hangzik fel. Ha ezt nem valósítjuk meg, akkor hűtlenné válunk az evangéliumhoz, s bizony – a páli szófordulattal élve (vö. Gal 2,2) – hiába fáradozunk, fölöslegesen „futunk”. Az erre vonatkozó hitbeli tanítás „annyira világos, annyira közvetlen, annyira egyszerű és beszédes, hogy semmiféle egyházi értelmezésnek nincsen joga relativizálni azt” (nr. 194).

Így tehát Isten népének rá kell ébrednie arra, hogy a szegényeknek kivételes helye van a soraiban. Ez nem jelentheti azonban csupán azt, hogy olykor anyagi segítséget nyújtunk – bár ez hasznos támogatás, önmagában mégis kevés a hit szempontjából. „Elköteleződésünk nem kizárólag a segítségnyújtás és támogatás akcióiban vagy programjaiban áll, a Szentlélek nem féktelen aktivitást indít el bennünk, hanem elsősorban a másik felé forduló odafigyelést, »akit önmagunkkal teljesen egynek tekintünk«” (nr. 199). Ha ez nincs meg bennünk, akkor nem sokat ér a pénzadomány. Ferenc pápa kifejezetten kemény hangon szól a katolikusokhoz: „fájdalommal kívánom kijelenteni, hogy a legnagyobb diszkrimináció, amely a szegényeket sújtja, a lelki odafigyelés hiánya” (nr. 200). Ez azért fájdalmas, mert a szegények lelke kivételesen nyitott Istenre és az evangéliumra – de mi egyáltalán nem törődünk ezekkel a lelkekkel. Nem csak a szegények megélhetésére, de az üdvösségükre is gondot kell viselnünk. A pápa szomorú szívvel mondja ki: „Félek, hogy ezek szavak is csupán néhány kommentár tárgyát képezik majd, s nem lesz valódi gyakorlati következményük” (nr. 201).

Valóban, az Evangelii gaudium lélekben, látásban, életben, gyakorlatban akar megújítani minket. Ha csak nagyokat beszélünk a buzdításról, konferenciákon, könyvekben és okoskodó szószaporítások során vizsgálgatjuk, mint a lepkegyűjtő a hálójába került zsákmányt, akkor Ferenc pápa kezdeményezése kudarcot vall bennünk. Át kell alakulnunk. Milyenné? „Kicsikké, de erősekké Isten szeretetében” (nr. 216). Hisz „minden keresztény meghívást nyert arra, hogy gondot fordítson azon nép és világ sebesültségére, amelyben élünk” (uo.).

X. Az evangelizáció társadalmi vetülete – a közjó és a béke (nr. 217–237)

A Szentírás a Szentlélek adományai között kiemelt helyen jelöli meg a békét (vö. Gal 5,22). Társadalmi szinten ez soha nem fogható fel „irénzimusként, az erőszak pusztá hiányaként, amelyet az egyik csoportnak a másik fölé helyezésével érnek el” (nr. 218). A béke a köznyelvben ugyanis túl sokszor jelenti a szegények elhallgattatását, az erősek és privilegizáltak nyugalalmát, valamiféle felülről vezérelt elfojtást, amely kiiktatja azokat a hangokat, amelyek zavarják a „nagyokat” (uo.). E kérdés kapcsán Ferenc pápa meglepő nyíltsággal és közvetlenséggel, keménységgel szól.

Gondolatmenetének azonban van teológiai mélysége is. Együttesen vizsgál ugyanis két fogalmat: a teljességet és a határt, a korlátot. Az első mindig időben érkezik el, a jövő felé irányít – a másik a jelenben van. Az első az időre, a második a térre vonatkozik. Márpedig – a hitbeli szemlélet alapján, így megközelítve a dolgokat – az idő felette áll a térnek. Mit is jelent ez? „...azzal kell foglalkoznunk, hogy folyamatokat indítunk el, s nem azzal, hogy tereket birtoklunk” (nr. 223). A jövő, a teljesség a vezérfényünk, nem az itt és most uralma.

Ugyanilyen alapelv az egység elsősége a konfliktussal szemben, amire az Egyháznak mintát kell adnia: „...lehetséges a közösség kialakítása a különbözőségben”, aminek előfeltétele, hogy „túlhaladjunk a konfliktusos felszínen, s a másik embert a legmélyebb méltóságában szemléljük” (nr. 228). Ez az evangélium útja, az igazi béke útja. „A béke hirdetése nem egy kialakított békére vonatkozik, hanem azt a meggyőződést hirdeti, hogy a Lélek egysége harmóniába kapcsol össze minden különbözőséget” (nr. 230). Ferenc pápa alapelvi sorában ott találjuk még a következőket: a valóság fontosabb az ideánál (nr. 231–233), az egész felette áll a résznek (s nem azonos a részek pusztá összegével, minőségileg több annál, nr. 234–237).

Mi bontakozik ki itt a szemeink előtt? Egy dinamikus, a lelkipásztori élet gyakorlatában, tapasztalatában megérelt, valóban katolikus (azaz egész szerinti, a teljeset a szem előtt tartó) társadalomszemlélet. Egy olyan pápa tanítása, aki megismerte a borzalmas jobboldali diktatúrát, de utána része volt a politikai liberalizmus hitellenességében is. Aki átélte a jólét, de a gazdasági összeomlás, az államcsőd korszakait is. Megismerte a helyi problémák világát, s ezzel együtt a globalizáció veszélyeit is. Így forrott ki benne a legjobb, a legértékesebb „keresztény realizmus”, amelynek alapelvét megtalálhatjuk az apostoli buzdítás szövegében: „A valóság felette áll az ideának. Ez a kritérium az Ige megtestesüléséhez s gyakorlatba való ültetéséhez kötődik (...) A valóság, a már megtestesült és folyton újra megtestesülni akaró Ige kritériuma lényegi fontosságú az evangelizáció számára” (nr. 233). Ezen alapelv miatt olvassuk az Egyház történelmét kegyelem-történetként, „az üdvösség történeteként” is. De ami még fontosabb: „...ez a kritérium arra ösztönöz minket, hogy gyakorlatra váltsuk az Igét, végbevigyük az igazságosság és szeretet tetteit, amelyekben az Ige termékennyé lesz” (uo.). Enélkül csak homokra építenénk, s minden (bármily szépnek tűnő) evangelizációs dinamizmus szükségszerűen terméketlen lenne.

Ha a kereszténység valóban átalakul e négy kritérium (időbeliség–jövő felé fordulás, egység, valóság, egész-szerűség) szerint, akkor hiteles tanúja lesz Krisztus evangéliumának. Ezzel pedig szükségszerűen együtt jár az is, hogy mind jobban be fogja tölteni azt a szerepét a világban, a társadalomban, amelyet Jézus maga jelölt ki számára: kovász, só, világosság lesz. S ha ez megtörténik, akkor az Ország örömhíre valóban eljut az emberi valóság legtávolabbi szegleteibe, s megszüli Isten csodálatos ajándékát: a békét.

XI. Az evangelizáció társadalmi vetülete – a párbeszéd (nr. 238–258)

Miként VI. Pál első enciklikájában, az *Ecclesiam suam* kezdetűben fogalmazott: „Az Egyház szó, az Egyház üzenet, az Egyház párbeszéd”. Ferenc pápa *Evangelii gaudium* kezdetű apostoli buzdításában részletesen megvizsgálja, miként valósul meg az Egyháznak ez a párbeszédessége a társadalom, az állammal való kapcsolattartás szintjén. Mint minden dialógusnak, úgy ennek is a kölcsönös tisztelet lehet az alapja: „Az államra vár a társadalom közjavának a gondozása és előmozdítása. A szubszidiaritás és szolidaritás elveinek alapján, s a politikai párbeszéd és konszenzusteremtés jelentős erőfeszítése révén alapvető szerepet játszik minden ember teljes értékű fejlődése terén, amelyet nem lehet másra ruházni. Ez a szerep korunk viszonyai közepette mélységes társadalmi alázatot kíván meg” (nr. 240). Egy állam, egy kormányzat, amely „mélységes társadalmi alázattal” látja el a feladatát – napjainkban mennyire utópisztikusnak tűnik ez! Pedig éppen napjaink társadalmi válsága mutatja meg, hogy ha a politikum nem alakul át így, képtelen lesz betölteni hivatását. Az Egyház segítséget nyújthat ezen a téren, de „nincsenek megoldásai minden részletkérdésre” (nr. 241). Mi tehát a járható út? A párbeszéd, az együttműködés, az elköteleződés a közjó és a minden egyes ember érdekében.

A párbeszédnek természetesen vannak további szintjei is. Mindenképpen említést érdemel a hit, az ész és a tudományok közötti dialógus, amely oly kedves témája volt II. János Pál (*Fides et ratio* enciklika) és XVI. Benedek pápaságának. Ferenc is leszögezi: „Az Egyház nem akarja feltartóztatni a tudományok csodálatos fejlődését (...) Azonban egyes esetekben, egyes tudósok túllépi tudományáguk obiectum formale-jának [értsd: módszertanának, vizsgálódási szempontjának] kereteit, s elveszítik egyensúlyukat olyan kijelentések vagy következtetések által, amelyek kívül esnek a tulajdonképpeni tudomány területén. Ebben az esetben nem az ész hirdeti, hanem egy meghatározott ideológiát, amely elzárja egy hiteles, békés és gyümölcsöző párbeszéd útját” (nr. 243).

A pápa emellett megemlíti a hívő párbeszéd három igen fontos szintjét is: az ökumenét a keresztények között, a zsidósággal ápolat kapcsolatokat, illetve a vallásközi dialógust. Ezekben mindannyiszor a Szentlélek segítségére és közreműködésére van szükség, valamint a barátság és bizalom, egymás jobb megismerésének a légkörére. Ferenc pápa mintegy megerősíti korábbi, már érseksége idején tett kijelentéseit (pl. „Egy keresztény nem lehet antiszemita”), s az ezekből forrászó személyes (de az egész Egyház számára szükségszerű) gyakorlatát is. A párbeszéd során persze soha nem szabad elhomályosítani „a párbeszéd és az igehirdetés közötti lényegi kapcsolatot” (nr. 251), hiszen ha katolikusként, hívőként folytatok dialógust, annak során soha nem tekinthetek el a Jézus Krisztusban a Szentlélek által megismert igazság valóságától. A pápa külön szól az iszlámmal folytatott párbeszédéről is (nr. 253–253), hiszen ez napjainkban már társadalmi szintű kérdéseket is felvet. Fontos tudatában lenni annak, hogy a vallási fundamentalizmus (akármelyik oldalon jelenjen is meg) végül épp azt rombolja le, amit védeni akar: a kinyilatkoztatáshoz, az Istenhez való hűséget. Ez felelősséget ró ránk. „A fundamentalizmus megnyilatkozásaival szemközt, amelyek aggodalommal töltenek el minket, az iszlám hiteles hívői iránti szeretetnek el kell vezetni minket arra, hogy elkerüljük a gyűlöletes általánosításokat, mivel az igazi iszlám és a Korán megfelelő értelmezése szembehelyezkedik mindenfajta erőszakkal” (nr. 253).

A társadalmi szintű párbeszéd azonban csakis a vallásszabadság szöveggörnyezetében valósulhat meg. Ezt azt is jelenti, hogy nem csak a vallások követőihöz, de azokhoz is közel érezzük magunkat, akik „őszintén keresik az igazságot, a jóságot és a szépséget, hogy általunk megtalálják ezek legmagasabb szintű kifejeződéseit s Istenben való forrásukat” (nr. 257).

XII. Lélekkel evangelizálni (nr. 259–288)

Az *Evangelii gaudium* kezdetű apostoli buzdítást olvasva mindannyiszor azt tapasztalhatjuk, hogy a Szentléleknek kivételes, központi szerep jut az evangelizáció minden vetületében: kezdve a kegyelmi renden, az inkulturáció szempontjain át egészen a párbeszédig. Ezzel Ferenc pápa oly figyelmes és elmélyült szentlelkes látásmódról tanúskodik, amely ugyan fel-felbukkant, implicit módon megjelent a korábbi pápai megnyilatkozásokban is, ám nála kivételes teljességre jut el. Úgy is mondhatnánk, hogy ez az exhortáció az evangelizáció s az evangelizációs egyházfelfogás Szentlélek-központú szemléletét nyújtja: olyan hittani szempont ez, amelyre egyrészt nagy szükség van napjainkban, másrészt pedig hatalmas lehetőségeket rejt magában. Nem véletlen, hogy a dokumentum utolsó, ötödik fejezete teljességgel ennek a „szentlelkességnek” lesz szentelve.

„A Lélekkel evangelizálók kifejezés azt jelenti, hogy az evangelizálók félelem nélkül megnyílnak a Szentlélek működése előtt” (nr. 259). Ebben a fejezetben – írja a pápa – „egyszerűen csak néhány megfontolást teszek az új evangelizáció lelke kapcsán” (nr. 260). Ez a szentlelkes lélek lehet az alapja a megújuló lendületnek és elköteleződésnek, amely elválaszthatatlanul összekapcsolja az imádságot és a tevékeny munkát (nr. 262). Ehhez azonban belső, eleven motivációra van szükség.

Ferenc pápa ennek kapcsán a következő indítókokat sorolja fel:

- ***A személyes találkozás Jézus üdvözítő szeretetével (nr. 264–267).***
- ***A népként való létezés lelki öröme (nr. 268–274).***
- ***A Feltámadott és az Ő Lelkének titokzatos cselekvése (nr. 275–280).***
- ***A közbenjárás missziós ereje (nr. 281–283).***

Mind a négy motivációt áthatja a személyesség hitbeli megvalósulása: a személyes találkozás az Istennel s az ebből fakadó emberi-személyközi közösség tapasztalata. Mindez elképzelhetetlen a Szentlélek jelenléte, hatékony működése nélkül. Ugyanakkor látjuk azt is, saját egyházi valóságunk mutatja meg, hogy ezek az egyszerű és magából az evangélium szelleméből fakadó pontok komoly kihívást is jelentenek korunk keresztényei számára. Hiszen el kell hagynunk az egyénközpontúságot, a spirituális önzést, át kell alakulnunk valóban közösségi emberré, ami nem csupán annyit jelent, hogy néha elmegyünk a templomba vagy valamiféle közösségi alkalomra, hanem azt, hogy gondolkodásunk, érzületünk, egyáltalán önazonosságunk, ember-mivoltunk válik közösségi természetűvé. „Olykor érezzük annak kísértését, hogy úgy legyünk keresztények, hogy közben távolságot tartunk az Úr sebeitől. Azonban Jézus azt akarja, hogy megérintsük az emberi nyomorúságot, hogy megérintsük a többiek szenvedő testét. Arra van szükség, hogy felhagyjunk a személyes vagy közösségi menedékünk keresésével, amelyek azt ígérik, hogy távol tarthatjuk magunkat az emberi

dráma csomópontjaitól...” (nr. 270). Nem hívő egyének vagyunk, hanem Isten népe! Ősélmény, alaptapasztalás ez, amely nélkül nem juthat célba az evangelizáció nagy műve, sőt mi magunk is elszegényedünk a hitben. Ha azonban felvállaljuk ezt a közösségi identitást, akkor megértjük a nagy titkot: „Én magam vagyok egy misszió ezen a földön, és ezért vagyok ezen a földön” (nr. 273). Ez a kulcs a buzdítás központi üzenetének megértéséhez, a személyességben, önnön személyességemben megélt küldetés tudata, amely feltárja Isten meghívásának gyönyörű szépségét.

Ezen az úton segítségünkre van Jézus nagy ajándéka az Ő népének: Szűz Mária, akit joggal nevezünk az új evangelizáció csillagának. „Van egyfajta máriás stílus az Egyház evangelizációs cselekvésében. Ugyanis minden alkalommal, amikor Máriára tekintünk, újra hiszünk a gyöngédség és szeretet forradalmi erejében. Benne meglátjuk, hogy az alázat és gyöngédség nem a gyengék, hanem az erők erénye, akiknek ahhoz, hogy fontosnak érezzék magukat, nincs szükségük arra, hogy rosszul bánjanak a másikkal” (nr. 258).

XIII. A buzdítás záró imája

A Feltámadott olyan hatalommal mondja nekünk a következőket, amely végtelen bizalommal és szilárd reménnyel tölt el bennünket: „Mindent megújítok” (Jel 21,5). Bizalommal haladjunk előre Máriával ezen ígéret felé, és mondjuk neki:

*Szűz és Anya, Mária,
te, aki a Szentlélek ösztönzésére
befogadtad az élet Igéjét
a te alázatos hited mélységébe,
amelyet teljesen odaajándékoztál az Örökkévalónak,
segíts, hogy kimondjuk a mi „igen”-ünket,
Jézus Örömhíre megszólaltatásának
napjainkban minden korábbinál sürgetőbb szükségében.*

*Te, akit csordultig eltöltött Krisztus jelenléte,
elvitted az örömet Keresztelő Jánosnak,
aki felujjongott anyja méhében.
Te, elborítva az ujjongástól,
megénekelted az Úr csodálatos tetteit.
Te, aki szilárd maradtál a Kereszt előtt
megingathatatlan hitedben,
s megkaptad a feltámadás örömteli vigasztalását,
egybegyűjtötted a tanítványokat a Lélek várásában,
hogy megszülessen az evangelizáló Egyház.*

*Esdd ki számunkra a feltámadottak új lelkesültségét,
hogy elvigyük mindenkire az élet Evangéliumát,
amely legyőzi a halált.
Add meg nekünk a szent vakmerőséget, hogy új utakat keressünk,
s így eljusson mindenkire
a soha el nem múló szépség ajándéka.*

*Te, a hallgatás és szemlélődés Szüze,
a szeretet anyja, az örök menyegző menyasszonya,
járj közben az Egyházért, amelynek legtisztább ikonja vagy,
hogy soha ne záruljon be és soha ne álljon meg
az Ország felépítésére irányuló szenvedélyében.*

*Az új evangelizáció Csillaga,
segíts, hogy felragyogjon bennünk a közösség,
a szolgálat, a lángoló és nagylelkű hit,
az igazságosság és a szegények iránti szeretet tanúságtétele,
hogy az Evangélium öröme
eljusson a föld határaiig,
és egyetlen periféria se nélkülözze annak fényét.*

*Az élő Evangélium Anyja,
a kicsinyek örömeinek forrása,
imádkozz érettünk.
Ámen. Alleluja.*